

Motion till riksdagen

1989/90:Jo810

av Lola Björkquist och Karl-Göran Biörsmark

(båda fp)

Eklandskapet

Under framför allt de senaste 30–40 åren har en smygande, men kraftig omvandling av landskapet skett. Mångformigheten har minskat påtagligt och många naturmiljöer har utarmats eller förstörts. Ett exempel är våra artrika slätter- och betesmarker som idag blir allt färre. Följden har blivit att antalet hotade växter och djur i vår natur ständigt ökar.

Vem minns inte sin barndoms ängar och hagar, som nu ersatts med tät granskog. I en uppsats i skriften *Naturresurser och landskapsomvandling* funderar Lars Emelin över hur motsägelsefullt vi behandlar vårt kulturarv. "Vi river inte kyrkor, trots att allt färre deltar i församningslivet och trots att kyrkorna ligger på värdefull mark. Men för att bevara små rester av odlingslandskapet, som på ett helt annat sätt än slott, herresäten och kyrkor hör till folkets historia, måste man argumentera i det oändliga."

Östergötlands län är ändå det enskilda län som har störst areal naturbetesmark. Detta har bekräftats i den pågående landsomfattande inventeringen. Ca 12 500 ha naturligt gräsbärande mark har redovisats sedan 3/4 av länet hade hunnit inventeras till och med 1989. Denna areal har klassats vara så värdefull att det borde utgå stöd till betesdrift. Ungefär 30% av landets arealhagmarker finns inom Östergötland och norra Småland. Flera starkt hotade arter har i detta område sin bästa chans att överleva landskapsomvandlingen.

I Östergötland finns avtal med 700 djurhållare som i 5 år svarar för att 7 000 ha betesmark skall få rätt vård. Behovet är som synes större och ersättningsnivån alltför låg.

Speciellt viktigt är eklandskapet söder om Linköping i anslutning till Stångåns sjösystem. Detta är välkänt även utanför naturvårdskretsar. Området har klassats som riksintresse. Naturvårdsvärdena är stora och ekbiotoper, alltifrån rena ekskogar till enstaka ekbuskage, är i allmänhet rika biotoper. Bland adla lövträd är eken utan jämförelse det viktigaste trädslaget. Av 128 utrotningshotade insektsarter i Sverige är 39 knutna till ek, eller lika många som alla andra lövträd har tillsammans. Bland fåglar nämns mindre hackspett, skogsduva, näktergal, flera rovfågelsarter samt ett flertal sångare.

Dessutom är eken både som enskilt träd och i bestånd ett viktigt element i landskapsbilden och har stor betydelse för friluftslivet kring sjöarna söder om Linköping och längs Stångån och Kinda kanal.

Skall eklandskapet finnas kvar i framtiden krävs långsiktiga avtal, 10–15 år, med berörda markägare/djurhållare. Uppskattningsvis kommer enbart denna del av odlingslandskapet i länet att behöva medel för betesdrift i storleksordningen ett par miljoner per år. Tilldelningen budgetåret 1989/90 för hela länet av ädellövskogsmarkstöd var 0,2 milj. kr. för stängsel m.m., varav hälften till eklandskapet. NOLA-verksamheten tilldelades totalt 1,7 milj. kr. Av dessa kunde 105 000 användas inom eklandskapet.

Fortsätter nedläggningen i Östergötland av åker och betesmark i samma takt som för närvarande kommer 400 ha att försvinna inom eklandskapet fram till år 2 000. Dessutom är lönsamheten ett hot mot eken som skogbildande träd. Den långa omloppstiden (ca 150 år) och svårigheterna att bedöma efterfrågan på ett smalt sortiment, som delvis är utsatt för modets svängningar, bidrar till en osäker kalkyl. Granen har mycket säkrare bedömningar och relativt kort omloppstid. Konflikterna uppstår där det inte finns tillräckligt med ek enligt ädellövslagen. På så vis har betesmarker och f.d. betesmarker i samband med omställning 90 i mycket liten utsträckning kunnat villkoras med plantering av ek och granen har tagit över.

Då ädellövskogslagen antogs 1984 framhöll riksdagens jordbruksutskott (JoU:23 1983/84) att ädellövskogen också från rent skoglig synpunkt måste betraktas som en viktig naturresurs med värdefulla egenskaper. Vidare framhölls att det ansågs angeläget att ädellövskogen bevaras i en omfattning som i huvudsak motsvarar nuvarande areal och att förutsättningar skapas för ett fortsatt rationellt ädellövskogsbruk.

Eklandskapet präglas av ständig växling mellan åker, betesmark, löv- och barrskogar. Den fortsatta utvecklingen inom området kommer att formas av utvecklingen inom de areella näringarna och då främst inom jordbruket. Det bedöms att en stor del av den nedläggningshotade arealen utgör naturlig betesmark och omfattas inte av skötsellagen, och kan därmed skogsplanteras utan tillståndsprövning om den tas ur produktionen.

Naturvården måste få en starkare ställning i samhällsplaneringen. Frivilliga naturvårdshänsyn i jord- och skogsbruk, bl.a. bevarande av hagar och ängar, måste stimuleras. Skyddet av hotade växt- och djurarter och deras livsmiljöer måste förbättras. Ädellövskogslagen behöver ses över, så att inte mindre eller glesare ekbestånd i eklandskapet riskerar att försvinna.

Folkpartiet har i en kommittémotion Anslag till miljövard anvisat medel utöver regeringens förslag på följande anslag:

B 1:

- + 10 milj. kr. till naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet (NOLA).
- + 15 milj. kr. till vård av naturreservat m.m.
- + 2 milj. kr. till vård av hotade arter.

B 3:

- + 20 milj. kr. till mark för naturvård.

Samt under övriga anslag:

- + 30 milj. kr. till ersättning för frivilliga naturvårdsåtgärder i skogsbruket.
- + 20 milj. kr. till länstyrelsernas miljövårdsenheter för en förstärkning av den s.k. gröna naturvården.

Hemställan

Mot. 1989/90

Jo810

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skydd för eklandskapet samt ängs- och hagmarker i Östergötlands län.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn och förbättring av ädellövskogslagen.

Stockholm den 24 januari 1990

Lola Björkquist (fp)

Karl-Göran Björsmark (fp)